

2.predavanje iz Vizuelne umetnosti

Za drugu godinu Vaspitačkog smera i

drugu godinu Razredne nastave

POČETAK XX VEKA U VIZUELNOJ KULTURI

Početak xx veka u vizuelnoj kulturi označava važnu promenu u statusu vizuelnosti.

Od davnina je oslikovljeni svet utemeljen obeležjima spoljnog manifestovanja onoga što slika ili zvuk predstavljaju. Za razliku od starih značenja vizuelnih kvalifikativa, u činiocima savremene vizuelnosti nalaze se indikativi vizibilnih značenja. Vizibilne prepoznalice kvalitativno novog poimanja stvarnosti omogućene su postepenim menjanjem statusa opažanja iz dugovekovne tradicije kultura, čiji su elementi prepoznavanja obeležja stvarnosti još uvek zadržani u kompleksu savremenih vidova vizuelnosti.

Uočavanje žive i nežive realnosti kroz odnose zatečenih i načinjenih oblika, pojava, stanja i događaja u ljudskoj prirodi se nastavlja i usavršava, samo u izmenjenim tehničko – tehnološkim uslovima i odnosima savremenih oblika društvene svesti. U kontinuitetu oblikovnosti neka oblikovna svojstva prirode i ljudskom rukom načinjeni oblici sve se više prožimaju (šaka – kašika, konj – automobil, izvor u prirodi – lavabo,, itd.). Takav kontinuitet funkcionalno-oblikovnih svojstava žive i nežive prirode, odnosno zatečenih i načinjenih oblika, za vizuelnu kulturu ima poseban značaj, jer se status opaženog sve dublje utemeljuje u antropološke konstante kojim se izgrađuju neke univerzalne prepoznalice stvarnosti i uobrazilje, kao svojstva komuniciranja, delovanja i mišljenja u prostoru i vremenu.

Takva usmerenost, kojom se zbrajaju, usavršavaju, nasleđuju, odabiraju i prevode značenja ljudskog opažanja, kao svojevrsna nit neprimetne promenljivosti, bliska je pojmovim jednako, nejednako, slično- činiocima zakona verovatnoće: vizuelno predstavljeni, ovi pojmovi su osnov vizuelne kulture.

Identifikovanjem vizuelnih specifičnosti pojmova jednako, nejednako, slično i njihovih značenja, uočava se da su svi oni veoma međuslovljeni. Pod pojmom slično podrazumevaju se pojmovi jednako i nejednako.

Da bi nastanak, razvoj i prevodivost značenja ovih pojmova mogli biti vizuelno identifikovani, uslov je da se uporede sa najmanje dva elementa sa kojima je vizibilna uporedivost moguća.

U vizuelnoj spoznaji, za pojmove jednako, nejednako, slično, vaše zajedničke zakonitosti, kako u prostorno merljivim odnosima tako i u konvencijama kolorističke znakovnosti.

Značenje ova tri pojma, od najranijih vremena do danas, u vizuelnoj kulturi produbljivalo se diferenciranjem njihovih specifičnih količinskih obeležja. Tako se značenje pojma jednako vremenom menjalo u znakupoređenja jedinke (žive) ili jedinice (vrste mernog odnosa), sa njima identičnim mnoštvom. Taj se proces naročito ubrzava ranim razvojem urbanih sredina, gde je status zakona o ljudskom radu i ponašanju zamenio osnovne zakone prirode. Značenje pojma jednako postepeno se usložnjava obeležjima modularnih sistema, osobito u konstrukcijama u graditeljstvu i urbanizmu.

Značenje pojma nejednako u razvojnoj liniji vizuelne kulture udaljava se od pojma slično, usled kombinatorike nejednakih oblika i njihovih odnosa u prostoru.

Kombinovanjem, kao mogućim kreativnim činom, u vizuelnoj kulturi oduhovljujuse novostvorene situacije poznatog, sa mogućepoznatim (npr. P. Picasso, *Glava bika*, 1943, Galerija Louise Leiris, Pariz – kombinacija upravljača i sedišta bicikla).

Poistovećivanja pojma neobično sa pojmom maštovito susreće se netako retko u kritici i u umetnosti nadrealizma. Neko se proglaši maštovitim, samo zato što je, na

primer u njegovoj slici, po prirodi stvari, narušen uobičajeni odnos ili poredak vizuelnih i značenjskih atributa slike. Takav "psihički automatizam" jedino ima za cilj da se poretkom stvari i njihovom neuobičajenom zatečenošću u vidnom polju zaobiđe običnost opažanja. Svojstva nadrealnog u vizuelnoj kulturi mogu se porediti sa logikom susreta nečega sa nečim. Takva poređenja su, po pravilu, kombinacija narušenog prostorno- vremenskog kontinuiteta, pri čemu se, u nepoznatom prostoru, susrećepoznato sa poznatim. Bez obzira na to što su vizuelni atributi nadrealnog usmereni ka viđenju novog, njihov svet značenja sučtinski je već opažen, življen, manipulisan i anahron. Znanja, osećanja i predstave zasnovani na "nesvesnom" opažanju, čiji jedruštveni status ponikao u raznim religijama, filozofijama i drugim vidovima verovanja od davnih vremena do danas, čine logičnu zakonitost vizibilnosti. Opis i predstave o čudesnom, nerealnom i nadrealnom u kulturama svih naroda ili npr., u srednjovekovnim bestijarima (neka vrsta zoologije) deluju kao prirodne pojave u kojima je odnos stvarnog sa nestvarnim na skoro nedeljivoj granici. Čudesno u oblicima, predstavama i pojavama obično se označava nekim poređenjima koja su značenjski u konstantnom obnavljanju. Poetika nadrealnih možda je najradikalnije pokrenula ideje o mogućnostima prekvalifikovanja značenja ranije utemeljenih konvencija u vizuelnom opažanju. Uopšteno se može zaključiti da je nadrealno u vizuelnoj kulturi blisko pojmu "potrošnje" već stvorenog, ali ne i bitno savremeno i kreativno stvaranje novog, upravo zbog toga što se nadrealizam kao savremena pojava u vizuelnoj kulturi skoro isključivo bavi problematikom prekvalifikovanja značenja postojećih vizuelnih predstava.

Pojam slično obično nastaje promenom značenja pojmova jednako i nejednako, kao šire tumačenje njihovih razlika.

Kroz razvojne faze značenja pojmova: jednako, nejednako, slično moguće je uočiti sledeće: pojam jednako razvojno se kretao prema modularnim sistemima, pojam nejednako ka kombinovanju različitih oblika u prostoru, a pojam slično ka mogućnostima preuobličavanja i tumačenja preuobličanog.

Svi vidovi komuniciranja, koji nisu vizuelno jasni a vezani su za pojedine forme označavanja, sadrže zajednički pojmovno-terminološki smisao u širem pojmu

slikovitost.Tako se u običnom govoru poima slikovnost – reč,događaja, pojava, predstava, znakova prostornosti , mernih odnosa, trajanja u vremenu itd.kao prevođenje nekih komunikabilnih realiteta stvarnosti I uobrazilje u jezik komunikacije pomoću shvatljivih predstava.

Slikovitost je svojstvo osvešćenosti vizuelnih konvencija I svest o prepoznavanju prostorno – vremenskih atributa stvarnosti I uobrazilje,I njihovih značenja.

Slikovitost pojmova, prostora I oblika, kao način komuniciranja, blisko je vezan za uslovnost I uzajamnost vizibilne logike.U relaciji **opažano** (prošlo) I **opaženo**(sadašnje) , promenljiva značenja mogu se pratiti:

1.u oblicima mitsko – religijske svesti kao činioca vizuelne komunikacije sa nekonkretnim svetom, putem konkretnih radnji kojima se nekonkretno i ne primećuje, jer se ono živi prepoznaticama stvarnog

2.u oblicima svesti vizuelno – iluzivnog predstavljanja stvarnosti u kojima se nestvarno postvaruje kao da je oduvek bilo stvarno

3.u kompleksima vizuelnih značenja prevodivih u druge oblasti prividno nevizibilnih poimanja stvarnosti.

Savremena naučna, tehnička, i tehnološka stvarnost utiču na shvatanje i prevodivost značenja raznih vidova prostornog označavanja, čija se ishodišta mogu pratiti relativno kratkotrajnim važenjem značenja prepoznatog.Izrazi govornih, sonornih, i pisanih konvencija, prevode se u značenja vizuelnih konvencija,koje sve više gubeprimarni smisao izvornog značenja...